

Slovenska mladina

Leto I.

Ljubljana, oktober 1938

Štev. 1

Cena 2.— din

Francè Prešeren:

»Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
de koder sonce hodi,
prepír iz sveta bo pregnan,
de rojak
prost bo vsak
ne vrag, le sosed bo mejak!«

Fran Levstik:

»Maloverni vi otroci!
kaj vas plaši težki pot?
Meč srčnosti v umnej roci
Vgladi cesto si povsod.«

»Zdaj menda bi se že smelo pripoznati, da je Sloven-
cem o političnem življenju treba več vedeti, kakor nam
sicer vse hvale vredne 'Novice' in 'Triglav' enkrat na teden
donašata. Ne da se zakrivati, da je za zavednost slovenskega
naroda še mnogo treba storiti, da kedaj na boljše pridemo.«

Oton Župančič:

»O domovina, kdor te ljubi zdaj,
ljubiti mora s črnim gnevom v duši...
kdor se naučil ni kot papagaj
besed svečanih, svete hrame ruši;
kdor noče laži dvoriti lakaj,
je kot drevo, bolehaajoče v suši;
glej, smešna krinka opičji obraz —
to boginja svobode je pri nast!«

Slovenska mladina — mladinski list za leposlovje in kulturna vprašanja — izhaja vsakega prvega v mesecu. Odgovorni urednik je Ivo Grahor, novinar. List izdaja konzorcij; predstavnik Ivo Grahor. — Rokopise in dopise uredništvu in upravi je pošiljati na naslov: Ivo Grahor, Ljubljana, Miklošičeva 6/III. Posamezna številka stane 2 din — celoletna naročnina za 8 številke 14 din, polletna 7 din.

TISKARNA »SLOVENIJA« V LJUBLJANI (PREDSTAVNIK A. KOLMAN)

NAROČNIKOM, SOMISLJENIKOM, SODELAVCEM!

Meseca junija tega leta smo izdali uvodno številko našega lista. Nekaj teh številke imamo še v zalogi in prosimo eventualne cenjene interese, da se obrnejo na njen naslov. Ker je številka pretežno literarna, še danes ni izgubila svoje aktualnosti in jo zato priporočamo. Cena uvodne številke je 2 din.

Cenjene naročnike in somisljenike prosimo prav lepo, da poleg naročnine prispevajo tudi v naš Tiskovni sklad. Ker izdajamo list sami in nimamo še nobenega mecena, si moramo pomagati še s temi prispevki.

Slovenska mladina, pošiljaj prispevke v svoj list! Zavedaj se, da bo tvoj list tak, kakršnega boš sama hotela in bo na taki višini, kakršno mu boš s prispevki sama ustvarila.

Pošiljajte nam svoje počitniške potopise. Najboljše od njih bomo objavili.

Pazite, da boste pošiljke dovoljno frankirali.

Pošiljajte znamke za odgovor. Kajti tudi neobjavljeni rokopisi se ne bodo vračali, če ne bo za to izražena posebna želja in priložena ustrezna znamka.

Pošljite nam takoj denar vsaj za prvo številko!

Uprava se najlepše zahvaljuje vsem mnogoštevilnim darovalcem za tiskovni sklad.

Vse, ki so prejeli našo uvodno številko, prosimo, da nam pošljejo zanjo denar, ali pa, da jo vrnejo. Ravno tako prosimo cenjene prejemale, da nam v primeru, ako lista ne žele nadalje prejemati, to sporoče oziroma vrnejo prejetó številko. V nasprotnem primeru jih bomo imeli čast beležiti med naročnike.

Mladini v letu 1938

Ljubi resnico, išči resnico, govori resnico, brani resnico do smrti.

... In prosim vas, da bi se ljubili, dobrih ne pustili z nasiljem zatirati in da bi vsem resnico želeli.

(Iz Husove oporoke češkemu narodu.)

Vse demokratične države so doslej samo poskus demokracije. Prava demokracija ne bo samo politična, pač pa tudi gospodarska in socialna.

Demokracija temelji na javnosti, kar je posledica načela o svobodi in enakosti.

Dolžnost in pravica demokratične javnosti odstranjujeta tajnost in prikrivanje, avgurstvo v najširšem pomenu besede: razvoj in napredek npravnosti in vsega javnega in zasebnega življenja pomenita, odvajati se laži in lažnjivosti.

Sovražnik narodov in ljudstva ni ljubezen do naroda, pač pa šovinizem. Ljubezen do svojega naroda ne zahteva od nas, da ne ljubimo drugega naroda.

Vojna in njene groze so nas vse razburile. Brez moči stojimo pred ogromno zgodovinsko uganko, pred dogodkom, kakršnega ne pomni zgodovina človeštva. Toda razburjenje ni program. Potrebna nam je mirna, odkritosrčna analiza in kritika naše kulture in vseh njenih elementov in odločiti se moramo za koncentrično izboljšavanje v vseh področjih mišljenja in delovanja. Pri vseh izobraženih narodih je že dovolj mislečih ljudi, da se z združenimi močmi lotijo te reforme.

(T. G. Masaryk: Svetovna revolucija.)

Vojna je nekaj groznega, nečloveškega... Toda vojna še ni največje zlo — nečastno živeti, biti suženj je še huje. Hočemo in moramo biti samostojni.

(Masaryk.)

Za mlade ljudi je zasledovanje današnjih mednarodnih dogodkov izvrstna šola življenja. Mi stari smo intenzivno doživeli vojno in prvo dobo po prevratu. Njim pa bo pripadla naloga, to težko zapuščino dalje voditi, normalizirati in težkoče likvidirati.

Dijaštvo je važen sestavni del narodnega in državnega življenja in pravilno je, da mu vodilni faktorji države posvečajo pažnjo, se zanimajo za njega potrebe in interese in mu od časa do časa povedo, kaj bi od njega želeli.

Dr. Edvard Beneš

(Prager Presse: Demokratie — Der Weg.)

Preko poletja

Ko smo se v začetku letošnjega poletja zbrali k delu za ustanovitev in izdajanje osrednjega, mladinskega, slovenskega lista, je bilo v nas vse več idealizma in nekega zavestnega hotenja, kot pa resnične, trdno določene osnove in potrebnihkušenj za tako delo. Zato je pač tudi naša uvodna številka, ki je imela predvsem namen zbrati pri tem delu čim več dobro mislečih slovenskih mladeničev, popolnoma v skladu s to našo neizkušensotjo in nepripravljenostjo.

Vendar pa je tudi taka opravila svojo nalogo: dobro ali slabo, to naj pokažejo sledeče številke.

Pri tem pa naj opozorimo na neko važno stvar. Neodvisen, slovenski, mladinski list, katerega piše in izdaja mladina iz lastnega nagnja, je problem, ki bi zaslužil poseben članek. Naj opozorimo tu samo na glavni dve predpostavki, kot sta materialno ozadje in gradivo, brez katerih dveh o kakem listu sploh govora ne more biti. List, katerega izdajamo, se je boril pri uvodni, se bori ob pričujoči in se bo boril v sledečih številkah z obema tema dvema odločilnima težavama. Zato bo morda razumljivo, če je bila, če je in če bo vsaka številka več ali manj posrečen izbor gradiva, ki je trenutno na razpologo. Toda predaleč bi nas zavedlo, če bi se spuščali v potankost nakazanege problema, še tem bolj, ker to ni naš namen.

Važnejše je za sedaj rešiti vprašanje, kakšen naj bi bil naš list, oziroma kakšen naj bo.

Morda ni tako brezpomembno naglasiti danes, da ima mladina, kot bodoča nositeljica narodnosti in države, odgovorno in težko nalogo, na katero se mora temeljito pripraviti. Nič manj kot to pa je važno poudariti, da ima kot taka tudi svoje pravice in zahteve. Mladina vseh dob je nositeljica novih idej in novih stremljenj in je popolnoma prirodno večni sovražnik reakcije, zatišja in nejasnosti. Danes pa, ko lahko pride vsak trenutek do novega oboroženega spopada narodov ter se s tem spreminja in zaostrojuje celotni življenjski položaj, se za nedoločen čas izpremeni normalen tek življenja, radi česar je nato onemogočen pravilen razvoj mladine, ter se s tem spravi v nevarnost vsa njena bodočnost, ima mladina pravico in dolžnost zahtevati popolno enakopravnost pri odločanju vseh življenjskih problemov sedanjosti. Da se mladina tega zaveda, so nam neizpodbitne priče manifestacije ameriksanske mladine, neumorna delavnost kitajske mladine in dokaj vidno gibanje današnje francoske, češke in srbske mladine. In varnost lepše mladinske bodočnosti bo nastopila šele takrat, ko se bo vsa mladina sveta zavedla poleg svojih bodočih dolžnosti v poklicnem življenju tudi svojih pravic, ki jih ima kot mladina človeštva, katero se bori za lepšo in bolj človeško obliko sveta od prvih kulturnih tvorcev, preko Krista, pa vse tja do Masaryka, kot največjega humanista današnjih dni.

A za nas mladino slovenskega naroda, to je naroda, ki ima utrjeno zgolj slovstveno kulturno tradicijo, ne pa tudi gospodarske, politične in socialne, torej za mladino, katero čaka še ves levji delež pri zgraditvi slovenske narodne individualnosti in z njo szagotovitev normalnega razvoja in lepše bodočnosti, za tako mladino je važno, da ima jasno in zavestno pred očmi tudi svojo narodno pripadnost.

Nič manj važni pa sta tu še dve stvari, na kateri nas opozarjata bistvo in sestav našega malega naroda, namreč spoznanje, da je zagotovljen obstoj in normalen razvoj malih narodov le v splošnem napredku demokracije — in da morata zaradi napak, ki jih je povzročalo nepoznanje naše dosedanje socialne strukture, naša mladina in izobraženec posvečati odselej več pažnje tudi družboslovju.

Toda nismo še odgovorili na vprašanje, kakšen naj bo naš list. Pa tudi ni potrebno, kajti pri listu, katerega piše mladina sama, torej ljudje, ki so še v razvoju, itak ni možno določiti točnih smernic. Nekaj

pa nam je lahko jasno pred očmi, namreč to, da ne more biti neodvisnega, slovenskega, mladinskega lista, ki ne bi upošteval preje omejenih aksiomov, ali z drugimi besedami: v njega ne spadajo članki in sestavki, ki ne bi upoštevali potreb in pristnega življenja Slovencev.

Drago Jeran: *Rajuh*

Otrok slovenski

V barakah si rodil se, v nizkih kočah,
v kletih te je spočela mati,
med bobnanjem turbin...

Rojen si bil v zatohlih mračnih izbah,
ki so še vse bolj mračne kakor temne zimske noči.

V bedi si rodil se tam nekje na kmetih,
v zadolženem bednem domu kmeta-hlapca,
v domu, ki ni več dom, je le še pribežišče
manjvrednih in teptanih.

Tam si rodil se, tam kjer rože ne cveto,
kjer zdravja ni, ne kruha,
tam, kjer ni veselja,
tam, kjer ni boga.

Očetje v črnih fabrikah, v glažutih,
rudnikih, kamnolomih
in po njivah v žuljih ječé.

Sama, čisto sama te je rodila mati
nekje med razpadlimi zidovi.

Sama in z bolestjo in ljubeznijo te je rodila.

Proklet te je nekdo ves suh in bled.

In takrat je zaihtela mati,
tista mati, ki si ji kri sesal
iz njenih prs.

Ves star si, otrok slovenski,
kakor mislec si in ves si tih,
zaznamovan s krvjo očetov svojih.

Ti nisi tak kot drugi so otroci.
In smeha ne poznaš, ves tuj ti je,
kakor dežele daleč, daleč na zahodu.

In vendar si ves naš, si otrok slovenski,
ki stopaš na shojena življenja pota.

Popotnik si, ki hodiš po cestah
zaznamovanih s krvjo in delom...

In te vodijo v glažute, rudnike,
fabrike, v plavže in k domači grudi,
k zemlji, ki jo ljubiš, k zemlji,
ki ti reže grenek kruh življenja.

In tu boš zdaj, v glažutih, temnih rudnikih,
fabrikah, v kamnolomih
in na zemlji rodni boš moral kot hlapec trpet,
kakor oče tvoj prej trideset krvavih let...

Vsebina ciljev

Dan za dnevom moramo poslušati pavšalna zabavljanja na mladino, češ da se z dušo in telesom predaja sportu ter njegovim nezdravim in neživljenjskim ciljem. Poslušati moramo tožbe, kako se mladina izgublja v praznem delu za nekoristne, nekakšne larpurlartistične ideje, kako malo se zaveda svojih nalog in kako slabo se pripravlja za življenje.

Krivično in neobjektivno bi bilo, če bi vse te obsodbe zavrnilo z odločno kretnjo, jih prezrli ali pa bi se jim z nemladostnim, ciničnim nasmehom posmevali. Prav tako krivično bi tudi bilo, če bi vse te slabosti, ki jih tudi v veliki večini res imamo, pripisali na račun vzgoje, okolja itd., ne da bi ob tem resno razmislili. Če pa hočemo biti objektivni in pravični do samega sebe in do življenja, ki nas oblikuje, moramo resno premisliti vse obtežilne besede in iskati zdravila svojim slabostim.

Najpogostnejši očitke na račun mladine je sportizem. Sport in telovadba sta postala v svetu dandanes političnoidejni propagandni sredstva. Isto funkcijo imata brez dvoma tudi pri nas, zato je jasno, da je delo za sport in telovadbo postalo tudi delo za politične cilje ali ideološke grupacije. Zato danes opazamo, da mladina, včlanjena v enem ali v drugem telovadnem društvu popolnoma zavedno vstopa v eno ali drugo politično oziroma ideološko skupino.

Nočem na podlagi politizacije in razredne diferenciacije utemeljevati potrebe nove, to je delovne telovadne organizacije, hočem le poudariti dejstvo, da sta tudi pri nas sport in telovadba le agitatorično sredstvo obema tradicionalnima političnima skupinama v Sloveniji. Ne da bi se skušal prepirati o idejnih osnovah teh dveh organizacij, hočem poudariti, da je prva vzgajala slovensko mladino, in jo tudi še, a le deloma, vzgaja v protislovenskem duhu. Sicer teži del te mladine mimo svojih voditeljev nazaj k slovenskemu narodu in nazaj k demokratičnim načelom Tyrša in Fügnerja. Drugi del te mladine pa je prešel v ljutičevske zборе. Ta mladina, ki je zelo nerazgledana in ki slepo verjame voditeljskim besedam in misli, da se res bori za pravo demokracijo, za Slovanstvo in za svobodo, bi pa najbrže svojega voditelja takoj zapustila, ko bi spoznala tudi njegove prave cilje.

Druga organizacija pa vzgaja slovensko mladino v duhu katoliške akcije in katoliške cerkve, o kateri je papež dejal, da je prvi in najstarejši totalitarni režim. Obenem pa ta organizacija vlija v mladino neko nekritično ali neresnično samoslovenstvo, ki pa je zelo, zelo daleč od realističnega gledanja na slovensko vprašanje. Tudi v vrstah te ideološke organizacije in v vrstah njenih ideoloških somišljenikov se vrše razna preusmerjevanja in rastejo nova hotenja. A kakor za zgornjo mladino, tako je tudi za to značilna ideološka nejasnost, nesamostojnost

in preplašenost, čemur je gotovo pri obeh vzrok prezgodnja strankarska vzgoja. Mislim, da o škodljivosti te anti- in anacionalne vzgoje ni treba več govoriti. Važno je sedaj za nas le dejstvo, da te dve telovadni organizaciji nista iz slovenske mladine vzgajali dobrih ljudi, ki bi znali samostojno misliti, temveč le maso zbeganih mladeničev, ki ne vedo ne kam ne kod, ki niso sposobni jasno in trezno presojati, marveč morajo vedno dobivati umetne injekcije poguma in navdušenosti, kakršna se kaže v ponesrečenih manifestacijah, ki se razvijajo v otroško smešna ravsanja in medsebojna obračunavanja.

Napačno pa bi bilo, ob vsem tem trditi, da sport in telovadba ne smeta imeti političnih in drugih tendenc; prav nasprotno, celo zahtevamo, naj sport in telovadba vzgajata slovensko mladino v dobre in plemenite ljudi, ki se bodo zavedali svojih odgovornosti, katere imajo do slovenskega naroda in splošno do družbe, t. j., da bodo imeli v sebi zavest dela za socialno-gospodarske in druge dobrine naroda in človeštva. Tudi Tyršev »Sokol« je bil in je v ČSR še danes organizacija z določenimi stremljenji, ki pa človeka niso, kakor pri nas, utesnjevala, temveč so mu šele dajala možnosti, da se je v polni meri razmahnil. Tudi pri nas smo imeli takega »Sokola«, katerega ustanovitelj in prvi član je bil Fran Levstik.

V telovadbi in sportu pa vidim poleg drugih manjših in nepomembnih vzrokov tudi glavni vzrok materializacije mladine, njene samozadovoljnosti, njene apatičnosti.

Ob vsem tem lahko trdimo, da sta sport in telovadba, kakršna sta pri nas in v takšnih razmerah, kakršne so pri nas, zgrešila svoj cilj ter da nimata prostora v slovenskem življu. Brž ko pa odredčemo naši telovadbi in našemu sportu pravico do obstoja, obsojamo tudi vse one politične in druge ideje, katerim sta bila ta sport in ta telovadba le sredstvo, in to zato, ker vodijo te ideje slovensko mladino stran od slovenskega naroda, njegove suverenosti, človeštva in boja za pravice in dobrine človeka in ker ne vzgajajo iz mladine dobrih in samostojnih ljudi, temveč le številke v četi.

Če hočemo biti objektivni, moramo tedaj priznati, da je pretežni del naše slovenske mladine vse prej, kakor pa slovenski, da je res zmaterializirana do skrajnosti, da se ne zaveda nobenih dolžnosti in odgovornosti in da je popolnoma brez treznega preudarka; to pa pomeni, da ta slovenska mladina sploh ni mladina, da to niso ljudje temveč material. Upam, da je v tem spoznanju tudi dovolj poudarjen rezultat nasilne vzgoje naših dveh telovadnih organizacij. Jasno pa je tudi, da nima smisla, prerokati se z voditelji in organizatorji naše mladine o osnovah njihovih gibanj in organizacij, temveč da je edino pravilno — apelirati na mladino samo, ker more doboljšanja priti le tedaj, kadar se bo spremenila mladina sama, kadar se bo sama iz sebe začela

razvijati v individualnosti in ko bo prenehala biti kartoteka števil, ki vse enako mislijo. Kljub vsemu pa s krivdo vzgoje le ne smemo pretiravati. Do danes smo gledali glavni vzrok tega mladinskega propada samo v vzgoji in v voditeljih, ki smo jim pravili demagogi, danes pa trdimo, da je kriva deloma tudi mladina sama, ker bi moral doživeti vsak posameznik to, za kar se navdušuje, ker se je za kar koli sam odločil in bi moral resno pretehtati odgovornosti, ki jih s tem prevzema na svojo vest. Zato pa je tudi na dlani, da more doboljšanja priti le tedaj in samo tedaj, ko bo vsak v sebi globoko doživel vse one objektivne etične vrednote, ki držo svet že od vsega začetka pokoncu, da bo našel pravičen odnos do vseh teh vrednot in se jim tudi prostovoljno pokoril.

Gre pa tudi za to, da si bo vsak res iz sebe gradil odnos do teh vrednot, ker šele tako bo njih etiko resnično doživel. To pa pomeni biti filozof, kajti kdor namreč noče biti le pasiven gledalec življenja, mora biti filozof. Filozofija je namreč le zavestno oblikovanje odnosa do življenja, in sicer odnosa z vsemi zavestno zažrtanimi tendencami, ki se morajo pokoravati vsem objektivnim etičnim postulatam naroda in človeštva. Vseh teh osnovnih spoznanj pa manjka pretežni večini slovenske mladine in si zato gradi svoje nazore po šabloni, veruje v take dogme, nezmožljive avtoritete in apriorne danosti, ki ne zdrže nobene znanstvene kritike — in si na teh majavih temeljih zida svojo duševno stavbo. To pa pomeni, da mladina še ni dorasla nalogam, da ne more in noče najti vsebine svojim ciljem in delu. Graditi si svoj nazor pomeni namreč tudi, iskati merilo za svoje delo, iskati svojim ciljem in delu vsebino. Slovenska mladina pa se pri delu za svoje cilje ni resno zavedla odgovornosti, ki jih ima do slovenskega življa.

Če je torej mladina zašla na eni strani v sportizem, na drugi pa v delo za nepravde in lažne ideje in če je ostane le majhna peščica, ki čuti v sebi delovno zavest do slovenskega naroda in do družbe, je bila to bolj ali manj nujna posledica dogajanj v slovenskem življenju, posebno v »oficialni«
kulturni in politični dejavnosti. In ker se je to zgodilo, moramo pretehtati vsebino vseh teh idealov slovenske mladine in jim moramo določiti prostor v borbi za slovenski živelj in za socialne ter etične dobrine človeštva. Če jim tega mesta ne moremo priznati, jih bo morala mladina zavreči in se pokoriti močnejšima in bolj etičnima vrednotama: slovenskemu narodu in človeštvu.

Vsakemu cilju in delu je treba najti vsebino, t. j. dognati poslanstvo v borbi za slovenski narod ter za socialne in etične dobrine človeštva, ker bomo le tako gradili sami sebe res iz sebe in le tako ne bodo naši nazori naučena pravila, temveč bodo dognanja, prečiščena v ognju etičnega dela in neizprosne borbe s samim seboj in z življenjem.

Drago Jeran:

Norec

Hodil je po ulicah in se smejal,
venomer smejal.
Poljubljal plotove in šipe
ogromnih izložb.

Otroci pa so ga dražili
in se mu smejali.

Ves razgaljen je hodil okrog,
nihče se ga ni usmilil niti bog.

Govoril pa ni ničesar, le smejal se je,
smejaj, smejaj,
kot da bi bil najsrečnejši na svetu.
Slednjič pa ga je orožnik z medaljo odgnal.

Drago Jeran:

Slutnja

Ni res, ne morem verjeti
vestem tem zloglasnim,
da spet bo tako kot pred dvajstimi leti.
Ne, ni res, ne morem verjeti...

Da bomo z barbarskimi klici hiteli preko zemlje,
da bomo pobijali vse, razrušili vse,
mi, ki čitamo Byrona, Gorkija, Bloka, Puškina,
in da bomo jutri divjali s peno
krvavo na ustih.

Uživali bomo ob krvi nedolžnih teles.

O, ne... o, ne...

Kako sram me je...

Drago Jeran:

Berač

Srečal sem potnika brez desnice,
suhega, krvavega,
v očeh je nosil
nekaj skrivnostnega,
z levico pa lajno vrtel.
Gledal me je s topim pogledom,
nehal je lajno vrteti
in stégnil levico naproti
ter čakal od mene daru.

Obstal sem, zatisnil oči...

On pa je prosil, brez nehanja prosil.

Pravil mi je o mladosti, ljubezni in sreči
in o prejšnjih dneh...

»Gospod, pomagajte, v tovarni sem zgubil roko —
in stégnil je zopet levico,
od lajne ožuljeno vso.

Šel sem naprej, reven kot on,
za eno spoznanje sem bil bogatejši.
On pa je zrl za mano s tistimi očmi
in si gotovo mislil, da sem
največji skopuh na svetu.

Kolja:

Nahitigal

Strankar

Stojan je stopil z ulice v prostorno vežo. Zaustavil je korak od začudenja. Nikdar še ni bil stopil v tako krasno vežo. Osupnila ga je razkošnost dragocenih marmornih sten. V njih vdelane kamenite plakete nekakih junakov so na mah pritegnile njegovo pozornost. Pazno si jih je ogledal. »Tu bo prav,« je menil sam pri sebi in krenil v prvo nadstropje. Šele sedaj je opazil čudovite, njemu še nepoznane svetilne naprave, ki so bile nameščene tik pod stropom. Stopnišče s številnimi mogočnimi stebri je bilo istotako iz marmorja in je vzbudilo v njem nov val začudenja. Vse to mu je dajalo občutek, kot bi se nahajal na nekem silno svetem kraju. Ta doslej še nepoznana mu lepota in mogočnost, katero sta podkrepljevala tajinstvena mrakobnost in neutajljivo donenje njegovih, že sicer plašnih korakov sta mu ustavljali dih in ga tiščali v prsih. Skoro podzavestno je stopal počasi navzgor in vkljub vsej lagodnosti koraka mu je začinjalo srce vedno hitreje biti. Neodločno je obstal pred vrati, na katerih je prebral napis z velikimi črkami: »Patriotično udruženje«.

Z upognjenim kazalcem je bolj podrsal, kot potrkal na vrata. Nekdo jih je odprl in hotel skozi nje. Ko pa je zagledal pred vrati neodločneža, ga je potegnil naprej in vrata za njim zopet zaprl. »Pozdravljen tovariš,« ga je prijazno ogovoril in mu pomagal odložiti plašč. Nato ga je potisnil skozi naslednja vrata v veliko dvorano, ter ga zopet ostavil.

Stojan je še bolj ostrmel nad razkošnostjo, kot spodaj v veži. Prijetno modra barva sten je vplivala na človeka skoro domače. Na eni strani dvorane je bila vrsta vrat iz dragocenga lesa, na drugi pa velika, svetla okna. Med vrati in okni je viselo mnogo slik in portretov. Strop je bil lesen in ves pozlačen, raz katerega so visele čudovite svetilke. Dvorana je bila nabito polna in čulo se je šumenje polglasnega govorjenja. Stojan se je oziral okrog, kot ne bi nikogar videl, kakor ne bi nikogar poznal. Od vseh teh nepričakovanih in utrudljivih vtisov je bil ves zbežan. Ponižno je sklonil glavo in skrčil ramena, ter se skušal čim preje stisniti v kot na enega izmed zadaj stoječih stolov. Pogreznil se je vanj in obsedel nepremično. Ničesar ni mislil in venomer buljil sedaj sem, sedaj tja, ne da bi vedel, kaj gleda.

Iz tega ga je predramil polglasen pogovor. Ozrl se je proti gornjemu koncu dvorane, koder je stala velika, zelena miza in videl štiri mlade, krepke fante, ki so se o nečem precej glasno pomenkovali. Šele sedaj je Stojan opazil med navzočimi svojega

šolskega soseda Miloša, ki mu je bil naročil, naj pride danes sem. Ni se še dobro razgledal še po ostalih, ko je lepo raščen mladenič pri zeleni mizi spregovoril z zvenečim glasom: »Tovariši srednješolci, bratje Jugoslovani! Pozdravljam vas v imenu naše organizacije in se vam najlepše zahvaljujem, da ste se v tako lepem številu odzvali vabilu naših poverjenikov.«

Stojan je napel vse sile, da bi mu ne ušla kaka beseda.

Po teh in takih uvodnih besedah je stopil na nekak vzvišen prostor tam spredaj drug stasit mladenič, se pomembno ozrl po navzočih, počakal, da je v dvorani vse utihnilo, nato pa povzel, spočetka tiše, nato pa vedno glasneje:

»Tovariši omladinci!« Stojan je napel vse sile in usmeril vso pozornost na govornika, ki je začel:

»Dogodi se včasih, da mora človek za svojo idejo, za svoje prepričanje trpeti žalitve, zasmehovanja in ponižanja. Nasprotnik, ki mu njegovo posebno gledanje na svet vceplja tudi gotovo mržnjo do vsega in vseh, ki se z njim ne strinjajo, si često dovoli proti svojemu nasprotniku stvari, ki niso opravičljive niti z moralnega, niti s človeškega stališča. Različni so ti napadi na človekovo dostojanstvo, na njegovo prepričanje: včasih so samo zlobne opazke, drugič se kažejo v očitnem zasmehovanju, pa so končno tudi dejanski napadi na posamezno osebo ali celo skupnost oseb. Mržnja in trenutno nahajanje v možnosti, škodovati svojemu nasprotniku, sta glavni gibalni sili takih početij.

Le krepke narave in močni duhovi z ljubeznijo do ideje prepoznajo, z nezlomljivo voljo, lahko prenesejo slične napade na svoja najsvetejša čustva, na svoje globoko v notranjosti zakoreninjeno prepričanje, ki je plod dolgotrajnih spoznavanj in proučevanj. To so žilave narave, to so kremenjci značaji.«

Stojan je z vedno večjo lahkoto sledil govoru. Pritegnil in zanimal ga je tako, da ni opazil ničesar drugega okrog sebe, kakor samo govornika in njegov lepo doneči glas. Nehote mu je vedno bolj zaupal. Nepremično je zrl na njegova usta, ki so lepo in počasi izgovarjale besede govora. Stojan jih je malo da ne požiral, ko je govornik spretno nadaljeval:

»Zgodovinski razvoj jugoslovenske misli beleži nebroj napadov na jugoslovensko misel samo, pa tudi, in to še v mnogo večji meri, na osebe, ki so v smislu njenega razvoja in učvrščevanja delovale. To so bili žalostni, obenem pa tudi junaški časi, ko so naši predhodniki, zasmehovani in s surovo fizično silo zatirani ponosno, z dvignjeno glavo, prenašali breme svojega prepričanja. Nebroj primerov imamo: nekateri so manjšega značaja — o njih se v javnosti ni dosti slišalo; drugi so zopet tako poznani, da nam je tudi danes, ko imamo svojo državo, svoj svobodni dom, nemogoče iti preko njih. Poznamo velikane, ki so delali, trpeli in umrli za sveto nacionalno stvar.

Zgodovina gre svojo pot. Kar se v prošlosti dogaja, se v dolednem času zopet ponavlja. Ne v istem smislu, na enak način:

podobno, toda v bistvu enako. V takih trenutkih pride za človeka zopet čas preizkušnje. Takrat se v borbi za obstoj ideala in prepričanja razkrije njegova prava notranjost. Pokaže se, koliko je mož na mestu, koliko je tisto, za kar se je izdajal v času, ko to ni bilo nevarno, ko je to bilo za nekatere celo maska, za katero so sproščevali svoje sebične nagone. Ob takih prilikah se prekaljujejo značaji, ob podobnih trenutkih se čistijo vrste: vse, kar ni poštenega, kar je umazanega, odpade, ostanejo le iskreni, ponosni in zavestni značaji: to so žilave narave, to so kremeniti značaji.<

Po teh besedah je bil Stojan že ves prevzet. V svoji notranjosti je že odločil, da je govornik sijajen in od navdušenja, katero se ga je bolj in bolj pollaščalo, bi mu najrajši kar glasno pritrjeval. Toda premagal se je in skoro v ekstazi sledil govornikovemu finalu:

»Na vzgledih se človek mnogo nauči; vzgled mu dostikrat postane vodnik in učitelj. Če so ti vzgledi res vredni, da se jim sledi, jim je treba slediti. Nacijonalisti imamo nebroj takih vzgledov. Treba je torej, da spoznamo vse one, v delu in trpljenju prekaljene značaje, da si jih vzamemo za vzgled močatosti in neuklonljivosti. Posnemanje njih, spomin na nje bo tisto, kar nas bo držalo kvišku, nam dajalo moči in sil, da ne klonemo takrat, kadar nam bo pot zaprta, kadar nam bodo pod noge metali polena. Njih podoba, podoba neustrašenih jugoslovenskih nacijonalistov, ki niso pri izvajanju svojega notranjega prepričanja v zunanjem svetu gledali na lastno življenje, nam bo vzor, večer memento: po tej poti dalje — do končne zmage,< je zaključil govornik in se globoko oddahnil. Poslušalci so ga nagradili z burnim ploskanjem in navdušenimi vzkliki. Stojana je govor vsega prevzel. Kakor brez uma je tolkel z dlanjo ob dlan in glasno vzklikal, da so sosedi postali pozorni.

Razburjenje, katerega so povzročili oni prvi čudoviti vtisi, ko je stopal v te prostore, je med govorom začas prešlo, nato pa se je ob gorečih, navdušenja in mladostnega zanosa polnih besedah začelo zopet pojavljati. Srce mu je bilo vedno hitreje in od močnega pritiska krvi ga je začelo ščemeti v prstih na rokah in nogah. Glava se mu je od enake preobilice krvi in od soparnega vzdušja v dvorani razgrela, da mu je stopila rdečica na blede lica in je radi napetosti ob sencih čutil novo omotico, sedaj ne več strahu, ampak navdušenja. Izginili sta nesigurnost in strah, pozabljeno je bilo dnevno gorje. Začutil se je krepkega in odločnega. Sicer še redki in medli problemi so se razblinili. Namah mu je postalo vse jasno. Nikjer ni našel ovire, nikjer ni bilo težav. Nasprotno! Zelo enostavno je vse in tako lepo obenem. Ljubiti neomajno domovino in njene voditelje. Zajela ga je nekaka lahkota in olajšanje. Isti stasiti mladenič, ki jih je bil pozdravil, je sedaj zopet v kratkih besedah povedal, da bodo taki sestanki sedaj vsak teden. Dostavil pa je še, da bodo oni,

ki se jih bodo redno udeleževali, lahko prišli brez vstopnine na njihovo miklavževanje in božičnico, za kar odbor že prav pridno zbira darila. Obe prireditvi boste seveda s plesom. Mladina je sedaj še bolj zaploskala kot prej in sestanek je bil zaključen.

Stojan je s prav tako pobožnostjo, kot je prihajal v te prostore, iz njih odhajal. Stopil je zamišljen v večerno meglo. Korakal je počasi po vlažnem cestnem tlaku. Zatopljen v premišljevanje ni pazil, kam ga nese korak. Vlažno hladen zrak se mu je zajedal v obraz in pod obleko v kožo. Omotica je prešla in poživljen si je poklical v spomin govornikove besede. Še vedno so se mu zdele lepe in vzvišene. Čutil je, kakor bi mu odprle nov svet, novo pot v življenje. Čim bolj jih je obračal po glavi, tem bolj so se mu zdele domače in prijetne. Ni se še prav zavedel, da je našel v njih tisto, kar je tako iskal in po čemer je tako hrepenel. Namreč po nečem, za kar bi se lahko postavil in s tem dokazal, da tudi on nekaj misli in ve. Posebno še, ker je to nekaj lepega, vzvišenega in idealnega, za kar se je pač vredno navduševati.

Avtomobilska troba je presunljivo zahupala. Stojan se je zdrznil. Streslo ga je in hlad mu je legel na kosti. Omotica in zamaknjenost sta popolnoma prešli. Nasproti mu je prišel sošolec, ga prezirljivo pogledal in šel mimo brez pozdrava! Stojana je zabeležilo, da se mu je srce krčevito stisnilo. Spomnil se je dolge vrste ponižanj, ki so mu jih prizadeli sošolci. Sklonil je glavo in postal otožen. V stolpu je udarilo sedem in zavedel se je, da mora domov. Stožilo se mu je ob misli na domače. Spomnil se je brata in njegove kljubovalnosti. Milo se mu je storilo, ko je primerjal svoje današnje doživetje z dolgočasnim ali moreče vzburkanim življenjem doma. Spomin na bratovo moč in tej sledeče zmage pri telesnem obračunavanju vsakodnevnih preprirov ga je čisto potlačil. Očetov vedno resni in strogi obraz se mu je zdel še odurnejši kot doslej. In slednjič mati, ki tudi ni kazala prevelikega zadovoljstva nad njim, je izpolnjevala sliko kroga njegovih najožjih in obenem tako tujih ljudi, kar mu je vedno in vedno dajalo tisti porážni občutek osamljenosti. Temu se je pridružilo še današnje srečanje z onim ošabnim sošolcem in z njim spomin na sramotna ponižanja, ki jih je moral pretrpeti od sošolcev. Občutil je pekoči sram ob misli na poniževalne ob-sodbe, ki so mu jih zabrusili tovariši na rovaš njegove nezavednosti, nestalnosti in naivnosti. Vse to ga je stalno grenilo in trlo. Zbeganost in mrzlično iskanje nečesa lepega, vzvišenega in edino resničnega sta imela pa vedno ravno nasprotno posledice. Nikdar še ni tako vroče zahrepenel po neki ideji, pa naj si bo to že katera koli, po ideji, taki ali drugačni, po ideji, radi ideje same.

Vkljub mokro odurnemu hladu mu je kri zaplala po žilah. V glavi mu je vrelo ob misli na ponižanja in zapostavljanja. Naenkrat so mu prišle na misel govornikove besede, katere je v duhu že predruščil in poenostavil ter jih začel skoro polglasno

sam zase ponavljati: »Da, za svete ideale nacije se mora iti brez-pogojno v boj, magari v takojšnjo smrt. Pri tem pa se ne sme biti omahljivec in boječnež, temveč neomajen borec za nacionalno idejo in za njene vzornike. Treba je biti značajan in ponosen. Poleg tega pa je potrebno prezreti morebitne nedostatke v delu za te vzvišene cilje in jih, če treba, ravno tako braniti, kot vse drugo. Kajti tu gre za nekaj višjega, z razumom skoro nepojmljivega, kar je izven nas vseh in nad nami, gre za nacionalne ideale.« Spomin na te besede ga je potolažil. Okrepilo ga je in v glavi je čutil olajšanje. Zadihal je lažje in čutil, da se mu prsa nehote širijo. Vzravnal je glavo in z odločnim korakom krenil po najbližji poti domov. Če je srečal tovariša, ga je odločno in smelo pozdravil? »Zdravo!«

Že drugega dne se je Stojanu nudila prilika izpovedati in pokazati svoje pravo prepričanje. Bilo je med zgodovinsko uro. Profesor je obravnaval vpliv povojnega razvoja gospodarstva na Slovence in pri tem mimogrede dejal: »Materin jezik lahko tvori človeku osnovo narodne zavesti, vendar je tu še drug, morda še važnejši moment, pri odločanju narodne zavesti, to je materialna kultura kakega naroda, ki je ravno tako ozko povezana z narodom, kot materinščina, če ne še bolj in ki je brez dvoma predpogoj za normalen razvoj ljudi, ki slučajno pripadajo tej narodni enoti. S tega vidika moramo odklanjati sleherni centralizem, ter vse na njem sloneče blagglasne teorije vseh mogočih unitarizmov. Čudim se, da je ravno ta zmotni nazor integralnega jugoslovenarstva za našo mladino tako privlačen.« Razred se je smehljaj in se očitno oziral v ono stran, kjer so sedeli idejni pripadniki unitarizma. Med nje je spadal Stojanov sosed Miloš, ki je Stojanu prizadel izmed vseh sošolcev doslej največ ponižanj. Stojan se je ozrl v tovariša, ki je povesil oči. Tudi druga dva Miloševa somišljenika in navdušena patriota sta povešala glave in mrzlično listala po učni knjigi. Tedaj je Stojana naenkrat prevzela večerajšnja ekstaza. Videl je, da se nihče od tovarišev ne zgane in ne zoperstavi profesorjevi sramotitvi. Podžgalo ga je, ko je spoznal, da bo enkrat lahko javno dokazal sosedu, da ni tako brezpomemben, kot misli o njem, ampak, da zna tudi on zastaviti besedo, če je treba. Pa magari, če je to nevarno in zato nerodno, ter se celo on, ki je drugače taka gofla, tega ne upa. Ni se bal, da bi mu to pot zopet izpodletelo kot vselej doslej. Čutil se je trdnega in odločnega, saj ni našel v vsej prebedeni noči niti enega tehtnega ugovora proti govornikovim trditvam. Pognal se je kvišku in s povzdignjenim glasom začel: »Gospod profesor, meni se pa zdi vaše mnenje sila ozkosrčno. Mi se tu kregamo ali smo en narod ali smo trije, ali naj bo en voditelj ali trije voditelji, pri vsem tem pa ničesar ne ukrenemo. V današnjih težkih časih bi se že lahko zavedli, da je tako prerekanje pogubonosno in da je edini spas nas vseh le v popolnem združenju, brez ozira na levo in desno.«

Razred je spočetka prisluhnil, nato pa je završalo pritajeno mrmranje. Profesor se mu je prizanesljivo smehljajal, sosed pa ga je vlekel za hlačnico navzdol, češ, naj ne bo neumen in naj sede. Stojana je vse to le še podžgalo. Nič več ni čutil tal pod nogami. V njem je zopet vse vrelo. Žgalo in dušilo ga je od navdušenja. Govoril je že s takim zanosom, da je stvar postajala smešna. Pri tem je uporabljal vse primerne fraze, katere je bil slišal včeraj na sestanku in katere so mu brzele preko ust, kot bi jih nosil že dolgo časa v sebi. Na srečo je pozvonilo. Profesor je zamahnil z roko in blagohotno dostavil: »Boste pa še drugič povedali.«

Ko je bil profesor prestopil prag razreda, je nastal hrup, kot navadno ob takih dogodkih. Začelo se je debatirati in prerokati vse vprek. Središče vsega pa je bil danes Stojan. In čeprav je bil doživel že nešteto podobnih debat v razredu, se mu še nobena ni zdela tako burna in pomembna. Kako tudi ne, ko je bil danes on središče vsega. Nikdar še ni občutil tolike slasti v tem nemogočem izmenjavanju misli. Njegovo navdušenje se je stopnjevalo in z vsemi močmi je kričal in skušal prevpiti tovariše. Debatu je prekinilo zopet zvonjenje. Ker pa je kot zadnji vrgel mednje novo bobnečo frazo in so nasprotniki za hip obnemeli, se je čutil zmagovalca. Skoro izmučen se je sesedel v klop in se predal mamečim mislim o svojem nenadnem preobratu in dvigu, o ravnokar izvojevani zmagi in o bodočih uspehih. Sosed se je sklonil k njemu in ga prekinil v teh mislih na bodoče trumfe. »To si pa dobro napravil. Moram ti kar čestitati.«

Ko je Stojan podal tovarišu roko in se ozrl v njegov obraz, je tudi tu bral odkrito priznanje.

»Če ti je prav me po pouku počakaj pred šolo, da se nekaj pomeniva,« je še dostavil Miloš. Stojan se je po tem tovariševem priznanju čutil naravnost počaščenega. V srcu mu je že odpustil vse, kar mu je prizadel žalega, le na zunaj se je hotel pokazati resnega in močatega. Zato je suho in kratko šepnil: »Počakam!«

Stojan je bil prvi na mestu. Takoj nato je prišel tudi Miloš in počasi povzel besedo:

»Najprej mi dovoli, da se ti opravičim za moje dosedanje obnašanje napram tebi.« Stojan je malomarno mahnil z roko.

Miloš pa je nadaljeval: »No ja, samo da boš vedel, da nisem nič hudega mislil, če sem te včasih malo podražil. Saj razumeš. To pride kar tako, samo od sebe. Sicer pa ne misli, da sem te samo zato prosil za razgovor. Nikakor ne. Tu gre za vse druge in večje stvari kot so najini odnošaji. Danes sem namreč spoznal, da bi mogel mnogo koristiti naši organizaciji. Ker si dokazal, da imaš celo govorniške zmožnosti, sem uvidel, da bi bilo greh pustiti te brez dela, če bi seveda tudi sam hotel delati v naši organizaciji, za katere ideje si se danes tako častno in hrabro postavil. Zato sem te pozval in te vprašujem, če sprejmeš kakšno funkcijo, ki ti po vsem, kar se je danes zgodilo, po pravici gre in to ne kako neznatno ali brezpomembno, temveč kako važnejšo.«

Stojanu se je pri teh besedah v duši kar smejalo in le s težavo je prikrival to notranje veselje. Da se bo stvar tako hitro razvila, se mu še daleč ni sanjalo. Komaj je pred slabimi štiri in dvajsetimi urami slišal nek govor, ki ga je prevzel, da je storil danes tisto dejanje, že se mu odpirajo vrata do mesta v organizaciji in to ne do kakega malenkostnega, temveč do važnejšega, kot je to zatrdil tovariš. Stojanovo samozatajevanje se je majalo ob valovih veselja in navdušenja. Ker sta prišla ravno na križišče, koder se ločita njuni vsakodnevni šolski poti, se je Stojan hitro poslovil od prijatelja, še prej pa mu je nerodno zatrdil, da je vedno pripravljen delati za tako vzvišeno in lepo stvar, kot je patriotizem in da mesto seveda sprejme.

Ko je Stojanu izginil tovariš izpred oči, si ni mogel kaj, da ne bi poskočil od veselja. Začel je nehote teči. Nato je prešel spet v korak in žvižgaje strumno odkorakal proti domu.

Drugega dne je tovariš sporočil Stojanu, da je bil na včerajšnji seji izbran za tajnika šolske podružnice »Patriotičnega udruženja«. Stojanu se je razlezel obraz v blažen nasmeh in jecljaje je zatrdil tovarišu, da bodo že videli, da se niso motili o njem. In začeli so dnevi neprestanega, nemirnega mehaničnega dela, agitiranja in sestankov. Za kak študij svoje nove ideologije ni imel časa pa tudi prilike. Nadomestile so ga fraze, ki so se s pomočjo sestankov in tamkajšnjih govorov prav pridno množile. Delo pa je napredovalo in začenjalo roditi sadove. Razprtije in nasprotstva so se vedno bolj kazala, pa najsi bo to v razredu ali med ostalimi gimnazijci. Povsod je stopala na površje plehka politična pripadnost. Vse, kar se je štelo za »pametnejše« in »zrelejše«, se je družilo v krožke. Celu stvari, ki niso imele prav nikake zveze s politiko, so ti politični kričači nategovali na svoja strankarska kopita, ali pa, če niso šle nanje, z njimi udrihali po njih. Stojan je stal v središču vsega tega in bil na svoje uspehe sila ponosen. Toda v debate se ni več tako rad spuščal, ker je parkrat pošteno pogorel. Tem pridneje pa je tekal po hodnikih in razdajal somišljenikom »Glasnik Patriotičnega udruženja« in pri tem mlel fraze ter zidal puhle ideale. Zato je bil pri somišljenikih silno v časteh, nasprotniki pa so ga imenovali »Strankar«.

P. B.:

Ko bodo magnolije cvetele

Tam, kjer zapusti mesto vsa njegova trdota in sivina in se začne sproščati v otroško razposajenost nasadov in umerjeno resnost gozda, tam pelje široka cesta, obložena s plastjo temnega asfalta. A hiše ob tej cesti niso več strme in visoke. Smehljajo se vse bele sredi vrtov, ki s sočutjem gledajo na cesto: »Revica, te nič ne veže ta črni plašč? Nikdar si ne moreš oddahniti. Še v jasnih majskih nočeh, ko se vse preda počitku in se vse umiri v enem samem dihu.« Cesta pa ne toži pod svojim oklepom. Srečna je, ker vidi ob sebi življenje in uživa ob sreči drugih.

*Magnolij
Srečna*

In med temi hišami stoji tudi poslopje, ki je nekoliko večje in ni tako belo. Zdi se, da ga že videz izdaja, čemu služi. Mestni muzej je. Osamljen leži med tednom in le v nedeljo zaide kdo slučajno vanj. Vse v njem je pusto, mrtvo, saj je vse nekoč živel, a zdaj le še živali kot spomin iz preteklosti, ki je ne moremo več umeti.

A čeprav je muzej pust in čemerren, vendar ga obdaja vrt, ki je izmed vseh najbolj poln veselja. Zarasel je z grmovjem in drevjem. Tik ob vhodu pa raste dve magnoliji. Ne vem, odkod so presadili v naše kraje ta čudoviti grm, ki na pomlad zacvete v enem samem cvetu, ves grm v en sam šopek. Ne poznam ga še dolgo. Hodila sem mimo njega brez zanimanja, kakor hodim sedaj mimo stvari, ki jih bom čez leta naravnost občudovala. Prvič sem ga zagledala pred tremi leti v botaničnem vrtu. Zazdel se mi je prečudno lep, kakor drevo v pravljici, ki je čuvalo nad spečo kraljično. In od takrat mi je kakor sanja o pomladi, o sreči.

Vso jesen, ko je mesto ovijala megla, ki je legala hladno na obraz in zoprno rosila temni asfalt, da se je spolzko svetlikal v luči, kakor so mi bile misli trudne in težke, sem hodila mimo muzejskega vrta, mimo magnolij, ki sta se goli pogrezali v mehak mir. Hodila sem vso zimo, najsi je bila sveža in jasna v rezkem mrazu in snegu, ali pa umazana v rjavi brozgi, ki mi je močila čevlje in nogavice. Hodila sem mimo muzeja, majhna, otročja, a včasih tako čudno sama. Med vse te trpke misli pa se mi je vedno vpletla kot svetel trak med temnimi lasmi želja, vera: »Vse bo dobro, ko bodo magnolije cvetele!« Medtem pa je minila zima, začela se je pomlad. Pozabila sem na žalostne misli, pozabila na cesto, ki vodi po meji med mestom in gozdom.

Davi sem se spet spomnila in spet sem začutila samoto. Spomnila sem se tudi magnolij. Zdaj že gotovo cveto. Pregnale mi bodo vse misli, ves nemir, vso samoto! Hitela sem po cesti naprej, naprej do muzeja. Z vero sem se ozrla skozi mrežasta vrata na vrt. Magnolije, bele magnolije so vsipale zadnje cvetove na tla... Spet bom hodila vse poletje, jesen in zimo še bolj sama kot doslej in hrepenela, da bi cvetele magnolije, magnolije bele z rožastim sijem.

Kulturno delo mladine

Uredništvo je prejelo iz Šoštanja sledeče poročilo:

V Šoštanju razen dveh slovenskih večerov in v zadnjem času akademije v proslavo 20 letnice Cankarjeve smrti skoraj ni bilo opaziti vidnih znakov kulturnega udejstvovanja. Vse je spalo. Le mladina je skušala delati na kulturnem polju, pa je dobivala mesto pohvale čisto polena pod noge. To se je pokazalo zlasti pri zadnji naši prireditvi. Pa nismo obupali, temveč smo hoteli ustvariti nekaj, na kar bi bili lahko ponosni. In ustvarili smo. Iz dela je dozorel prvi sad, prvi slovenski večer prirejen v So-

kolskem domu. S tem večerom je pokazala mladina svoje zanimanje za kulturo in lepoto. Za svoje delo je žela obilo priznanja. V veliko oporo, materialno kakor moralno, pa ji je bilo šoštanj-sko meščanstvo, ki se je izkazalo najbolj pri proslavi Cankarjeve dvajsete obletnice smrti. Ni bilo dolgo od prvega večera, že smo pripravili drugega (v oktobru 1937). V bistvu je bil enak prvemu. Hotel je namreč dvigniti slovensko zavest v enem najbolj nemčurskih krajev v Sloveniji ter s tem dati poguma onim Slovencem, ki stojijo trdno na strani slovenstva in se ne klanjajo nemškimi mogotcem kot bogovom. Kajti...

»...mi gremo naprej

mi strelci

in pred nami plamen gre skozi noč

kot Bog pred Izraelci.« (Župančič: *Pesem mladine*).

Program je bil odličen in je navdušil občinstvo, ki nima v kulturnem oziru na razpolago drugega, kot samo še kako plehko igro. Na sporedu so bile recitacije del: Cankarja, Župančiča, Seliškarja in Milkiņa. Recitacijski zbor je izvedel brezhibno dvojno recitacij; to je Pregljev »Ubiti zvon« in Župančičevo »Želbljarsko«, ki je ob učinkoviti spremljavi »od štirih do ene« izzvenela naravnost očarujoče in poživljajoče ter tako efektno zaključila program. Aktualen govor o Koroški pa je imel tokrat g. Vreže.

V petek, 20. septembra t. l., pa je napolnilo šoštanj-sko meščanstvo in delavstvo ter prebivalstvo bližnjih krajev v takem številu dvorano šoštanj-skega kina, da je bila vse premajhna, če bi hotela vsaj za silo sprejeti vase vse te prišlece. Društvo jugoslovanskih akademikov v Celju je namreč s pretežno pomočjo šoštanj-ske mladine priredilo Cankarjevo akademijo v spomin 20 letnice njegove smrti. Večer, ki je obsegal prav pester izbor Cankarjevih del, se je pretvoril v mogočno in nepozabno narodno manifestacijo, kakršne tudi pri najboljši volji nismo mogli pričakovati. Po spontani in dovolj izdatni predigrji, pri kateri je sodelovala vsa dvorana, se je pričel program prireditve. Prva točka je bilo čitanje Cankarjevega govora »Slovinci in Jugoslovani«. Cankar je govoril ta govor leta 1913., danes po 25 letih pa se nam zdi, da bi ga moral govoriti vnovič, morda še z močnejšim poudarkom. Tudi ostale recitacije »O vojni«, »O napuhu« itd., je občinstvo poslušalo s pravim razumevanjem. Navdušen aplavz se je oglašal celo med izvajanji. Sledila je uprizoritev »Hlapca Jerneja in njegove pravice« v kolektivni dramatizaciji. V odlični inscenaciji se je govorni zbor s Hlapcem Jernejem retorično uveljavil do popolnosti. Posamezne prizore so spremljali diapozitivi. Bil je zares lep večer, ki bo ostal vsakomur še dolgo v najlepšem spominu.

Živimo v enem najbolj ogroženih krajev Slovenije in delamo za slovensko kulturo kolikor je v naši moči. Naš trud ni ostal brez sadu, to kažejo naši uspehi. Toda dobivamo pa brec od tam, od koder jih ne bi smeli dobivati.

Drago Jeran.

Razno

Sprememba v vodstvu »Scene mladih«. V svoji uvodni številki smo med drugim poročali tudi o »Sceni mladih« oziroma o njeni krstni predstavi. Letos se je v njenih vrstah izvršila sprememba in sicer je prevzel vodstvo in dramaturško mesto pisatelj in novinar g. Ludvik Mrzel. Prejšnji vodja Ivan Mrak, avtor krstne predstave »Čajkovski«, pa je moral odstopiti. Z razumevanjem jemljemo to na znanje in upamo, da bo »Scena mladih« pod novim vodstvom pokazala mnogo manj diletantizma in nezrelosti v izbiri programa kakor tudi v njegovi izvedbi.

Tolmačenje človeških pravic v francoskih šolah. »Petit Parisien« javlja, da je šolsko ministrstvo v Franciji izdalo odlok, da se v vseh šolah uvede tolmačenje človeških pravic, kakor jih je proglasila francoska revolucija.

Madžarski intelektualeci proti rasizmu. Sedem in trideset madžarskih intelektualcev, piscev, žurnalistov, godbenikov, kiparjev je skupno podpisalo protest proti nameravanemu antisemitskemu zakonu v Madžarski. Med njimi se nahajajo kipar Czok, godbenika Bobaly in Bartok, pisatelja Moritz in Zilaly ter še mnogo znanih osebnosti. (»Književnik« št. 5, 1938.)

Schiller na indeksu. V zadnjem času je mogoče zaslediti v nemškem časopisju vedno ostrejšo napade proti Schillerjevim delom, češ da s svojimi svobodoljubnimi frazami zastrupljajo nemško mladino. Tako objavlja berlinska revija »Die Literatur« poročilo o vprizoritvi »Viljema Tella« v Berlinu. Vse predstave so bile že vnaprej razprodane. Velika večina poslušalcev se je rekrutirala iz mladine, ki je pri raznih svobodoljubnih izjavah Viljema Tella pričela demonstrativno ploskati in na glas izražati svoje pritrjevanje k njegovim besedam. »Die Literatur« svetuje oblastem, naj za gotov čas prepovedo vprizarjanje vseh Schillerjevih del na nemških odrih, obenem pa poziva tudi prosvetnega ministra, naj v bodoče prepove čitanje Schillerjevih del po nemških srednjih šolah, češ da se z njimi škoduje duhu, ki se ga je navzela nemška srednješolska mladina v obveznih narodno socialističnih organizacijah. (»Jutro«, 25. VIII. 1938.)

Razstavo slovenske knjige od l. 1918—1938 je priredilo v Ljubljani Društvo slovenskih književnikov.



Samo v knjižni založbi tiskarne Merkur, Gregorčičeva 23

Vam je mogoče dobiti **Malo knjižnico**

zbirko klasikov in razprav

Cela zbirka 10 zv.
broš. din 120
vez. din 180

J. Jurčič, H. B. Stowe, J. W. Goethe, Horac
T. Storm, J. Neruda, J. Kersnik, B. Cellini,
V. Hugo (vse z uvodom in komentarjem),
B. Škerlj: Človek (antropologija)

Posamezni zvezek broš. din 15, vezan din 20 in ev. poština

Knjigarna
Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16

*je vedno bogato založena s
tu- in inozemskimi knjigami*

*Postreže znanstvenikom
s strokovno literaturo,
dijakom z vsemi pripomočki
za študij in izpit*